

Bartosz Pasternski¹

Start projektu naukowego „W drodze ku modernizacji. Niepodległa Polska i wolni Polacy w XIX–XXI wieku”

24 września 2018 r. w sali Senatu Uniwersytetu Rzeszowskiego miała miejsce inauguracja projektu naukowego finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego „W drodze ku modernizacji. Niepodległa Polska i wolni Polacy w XIX–XXI wieku”, który jest realizowany na Wydziale Socjologiczno-Historycznym. W jej ramach zorganizowana została prezentacja podstawowych założeń projektu, a także pierwsze z planowanej serii seminariów naukowych pod hasłem „Sto lat modernizacji stuletniej Niepodległej”.

Wśród uczestników spotkania znaleźli się m.in. Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. Sylwester Czopek, przedstawiciele władz państwowych – senator RP prof. dr hab. Aleksander Bobko i poseł na Sejm RP Wojciech Buczak, pracownicy naukowcy Wydziału Socjologiczno-Historycznego, a także studenci i doktoranci. Otwierając spotkanie, JM Rektor Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. Sylwester Czopek wyraził radość z faktu, że to ważne wydarzenie symbolicznie inauguruje obchody stulecia niepodległości w uczelni. Podkreślił bowiem, że to właśnie wolność myśli i badań stanowi fundament światopoglądowy uniwersytetu i działalności naukowej. Senator RP prof. dr hab. Aleksander Bobko przypomniał natomiast, że idea powstania projektu narodziła się w roku 2016 w trakcie dyskusji w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego nad sposobem uczczenia stulecia niepodległości w środowisku akademickim. Według przyjętych wówczas założeń celem działań miała być wszechstronna refleksja nad osiągnięciami polskiej niepodległości, a także ich upowszechnianie oraz

¹ Mgr Bartosz Pasternski, doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, al. Rejtana 16c, 35-959 Rzeszów, e-mail: ba-pa@wp.pl

popularyzacja. Życzenia pomyślności i powodzenia w realizacji projektu złożył również arcybiskup diecezji przemyskiej Adam Szal.

Pomysłodawcą i kierownikiem naukowym projektu „W drodze ku modernizacji. Niepodległa Polska i wolni Polacy w XIX–XXI wieku” jest dr hab. prof. UR Paweł Grata, dziekan Wydziału Socjologiczno-Historycznego i kierownik Zakładu Historii Gospodarczej i Społecznej. Nawiązując do kryteriów merytorycznych ministerialnego konkursu, przedstawił główne założenia projektu. Zakres chronologiczny podejmowanych badań obejmuje kilka przedziałów czasowych: okres od połowy XIX wieku do roku 1918, dobę Drugiej Rzeczypospolitej, lata II wojny światowej oraz okupacji ziem polskich, okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz czas Polski współczesnej. Do głównych zadań projektu należą: organizacja siedmiu konferencji pod hasłem *Oblicza polskiej modernizacji*, wydanie drukiem jedenastu monografii jako efektu naukowego badań, a także uruchomienie portalu internetowego poświęconego polskiej modernizacji 1918–2018 (część publikacji będzie w języku angielskim, a sam portal będzie działał jeszcze przez pięć lat od daty zakończenia projektu, czyli do roku 2028). W skład zespołu badawczego wchodzi: dr hab. prof. UR Paweł Grata (kierownik naukowy), dr hab. prof. UR Edyta Czop, dr Jarosław Kinal i dr Hubert Kotarski, a także doktoranci Wydziału Socjologiczno-Historycznego: mgr Aleksandra Haligowska, mgr Monika Niezgoda i mgr Bartosz Pasternski. Partnerzy projektu to: Polskie Towarzystwo Historii Gospodarczej oraz Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, natomiast do grona podmiotów współpracujących w upowszechnieniu efektów realizacji projektu należą: Muzeum Regionalne w Stalowej Woli, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyśle, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, Regionalne Stowarzyszenie Pamięci Historycznej „Ślad” w Rzeszowie oraz „Podkarpacka Historia” – dwumiesięcznik propagujący przeszłość i tradycje Polski południowo-wschodniej.

O skali przedsięwzięcia świadczy też sama wartość finansowa projektu, która wynosi 1 365 819 zł. Warto zaznaczyć, że była to najwyższa kwota finansowania przyznana w konkursie MNiSW. Okres realizacji projektu obejmuje 60 miesięcy (od czerwca 2018 r. do czerwca 2023), podzielonych na pięć zasadniczych etapów. W ramach cyklu spotkań naukowych *Oblicza polskiej modernizacji* zaplanowane zostały następujące konferencje: *W drodze ku niepodległości* (Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, 4–5 kwietnia 2019), *Procesy modernizacyjne w Drugiej Rzeczypospolitej* (druga połowa roku 2019), *Dokonania społeczne i gospodarcze Polaków*

w okresie Polski Ludowej (rok 2020), *Modernizacja gospodarcza Polski po 1989 roku* (rok 2020), *Budowa nowoczesnego społeczeństwa po 1989 roku* (rok 2021), *Polacy za granicą – dokonania w sferze gospodarczej i społecznej* (rok 2021) i ostatnia – *Polskie dokonania modernizacyjne w oczach sąsiadów* (rok 2022). Prof. Paweł Grata podkreślił, że w ramach grantu ministerialnego powstanie seria wydawnicza pod nazwą „Biblioteka Polskiej Modernizacji”, w której ramach ukażą się drukiem publikacje będące pokłosiem organizowanych konferencji, a także inne ważne pozycje, w tym m.in. synteza historyczna polskiej modernizacji (w dwóch wersjach językowych), *Słownik historyczny polskiej modernizacji* (również w dwóch wersjach językowych), *Bibliografia polskiej modernizacji* i *Dokumenty polskiej modernizacji*.

W drugiej części spotkania odbyło się seminarium naukowe, które poprowadził prodziekan Wydziału Socjologiczno-Historycznego dr Jarosław Kinal. Otworzyła je dr hab. prof. UR Edyta Czop, która przedstawiła referat *Modernizacja społeczeństwa w okresie Polski Ludowej*. Prelegentka wyjaśniła znaczenia pojęcia modernizacji oraz opisała transformacje społeczne okresu PRL. Jak podkreśliła, przekształcenia życia społecznego wzorowano wówczas na modelu radzieckim. Prof. Edyta Czop oceniła również rolę planów gospodarczych i ich założeń. Wykazała, że zadania uprzemysłowienia były kosztowne, ale dawały awans społeczny i cywilizacyjny. Zmiana aspiracji społeczeństwa nastąpiła w tym okresie dwa razy: najpierw po 1945 r., a potem w latach 70. XX w. Społeczeństwo zaczęło porównywać swoją sytuację wprawdzie z okresem przedwojennym, a w latach 70. z poprzednimi dekadami – lat 50. i 60. XX w. Ówczesne projekty innowacyjne miały zapewnić szeroki i przyspieszony rozwój cywilizacyjny, ale były jednak narzucone ze strony ZSRR. Zdaniem prof. Edyty Czop ocena tego okresu jest niełatwa i istnieją rozbieżne poglądy na ten temat.

Kolejny prelegent – dr hab. prof. UR Paweł Grata wygłosił referat pt. *Nie tylko Gdynia i COP. Polityka społeczna jako czynnik modernizacji II Rzeczypospolitej*, w którym przedstawił promodernizacyjne narzędzia polityki społecznej, a także stan ochrony pracy na początku XX w. oraz w pierwszych latach niepodległości. Wskazał na trzy bardzo ważne dokumenty, które stanowiły podstawę tego zagadnienia: dekret z 23 listopada 1918 r. o ośmiogodzinnym czasie pracy, ustawę z dnia 16 maja 1922 r. o urlopach oraz ustawę o ochronie pracy młodocianych i kobiet z dnia 2 lipca 1924 r. Instytucjami, które miały stać na straży ochrony praw pracowniczych, były: Inspekcja Pracy (powstała w 1919 r.), sądy pracy (powołane w 1928 r.) oraz komisje rozjemcze (utworzone w 1919 i 1933 r.). W polu zainteresowania referenta znalazły się również sprawy

sukcesów i niepowodzeń ubezpieczeń społecznych oraz próby pokonywania barier w opiece społecznej. Prof. Paweł Grata do sukcesów zaliczył m.in. ubezpieczenia wypadkowe z dnia 30 stycznia 1924 r. oraz ubezpieczenia pracowników umysłowych z dnia 24 listopada 1927 r. Za niepowodzenie uznał natomiast zbyt późne wprowadzenie ubezpieczeń emerytalnych robotników. Zwrócił też uwagę na ważną rolę powstałego w 1933 r. Funduszu Pracy oraz kłopoty ze stworzeniem publicznej służby zdrowia.

Wystąpienie dra Jarosława Kinala, który przedstawił referat *Technologia jako czynnik rozwoju społeczno-ekonomicznego*, poświęcone zostało analizie relacji pomiędzy rozwojem społecznym a technologią. Na przykładzie Finlandii i Korei Południowej autor zaprezentował „państwa technologiczne” i naświetlił, jak technologie informatyczne każdego dnia wpływają na sposób życia, funkcjonowania społecznego i spędzania wolnego czasu. Za egzemplifikację potęgi innowacji uznał model działalności firmy Apple. Zdaniem dra Jarosława Kinala inwestycje technologiczne są podstawą rozwoju gospodarczego państw.

Ostatnim prelegentem był dr Hubert Kotarski, który w referacie *Szkolnictwo wyższe drogą do modernizacji współczesnej Polski* przedstawił dzieje zmian w szkolnictwie wyższym po 1989 r. Uwaga badacza skupiła się na powstaniu pierwszych uczelni niepublicznych, pojawieniu się nowych typów uczelni wyższych i dwustopniowego systemu studiów wyższych oraz umasowieniu szkolnictwa wyższego. Dr Hubert Kotarski porównał przykładowo funkcjonowanie uczelni publicznych i niepublicznych w roku akademickim 1990/1991 i w roku 2017/2018. Scharakteryzował poszczególne typy uczelni: uniwersytety, wyższe szkoły techniczne, wyższe szkoły rolnicze, wyższe szkoły ekonomiczne, wyższe szkoły artystyczne czy wyższe szkoły pedagogiczne. Przeanalizował współczynnik scholaryzacji netto w szkolnictwie wyższym, a także geografię szkolnictwa wyższego na podstawie *Małego Rocznika Statystycznego Polski* z 2018 r.

W ostatniej części spotkania dr Jarosław Kinal zreferował jeszcze planowane w ramach realizowanego projektu działania popularyzatorskie. Według założeń będą to przede wszystkim inicjatywy promedialne oraz prospołeczne. Oznacza to, że recenzowane monografie naukowe będą udostępnione za darmo, a także przekazane do indeksacji w serwisie Google Books oraz Google Scholar. Na portalu internetowym znajdują się wszystkie wiadomości o projekcie oraz organizowanych w jego ramach działaniach. Ważnym efektem przedsięwzięcia będzie „Słownik modernizacji” z wykazem wynalazków, przedsiębiorstw, produktów i osób zaangażowanych w działalność gospodarczą. Zostanie też stwo-

rzona aplikacja na telefon komórkowy, która będzie skorelowana ze stroną internetową i „Słownikiem modernizacji”, a także gra mobilna w formie quizu dla dzieci. Głównym zadaniem będzie spopularyzowanie historii gospodarczej wśród najmłodszych mieszkańców naszego kraju. Efekty projektu będą dostępne dla wszystkich w ciągu najbliższych kilku lat.

Na zakończenie seminarium odbyła się dyskusja, w której głos zabrał m.in. były senator RP Mieczysław Janowski oraz prelegenci. Obrady seminarium zamknął prof. Paweł Grata, który zaprosił wszystkich zebranych do uczestnictwa w kolejnych spotkaniach i do korzystania z planowanych efektów projektu badawczego „W drodze ku modernizacji. Niepodległa Polska i wolni Polacy w XIX–XXI wieku”.